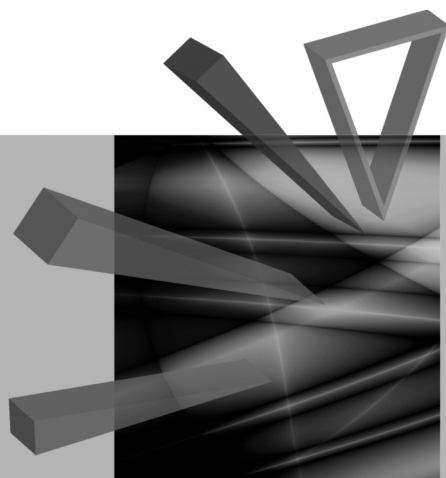

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

243

Gospodarka lokalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Ryszard Brol
Andrzej Sztando

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Waldemar Budner, Piotr Bury, Janusz Kot, Danuta Stawasz

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl> oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com, a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawnictwa

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-280-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Andrzej Sztando: Cele, priorytety i zadania w planowaniu strategicznym rozwoju lokalnego.....	13
Anna Beata Kawka: Wydatki inwestycyjne jako instrument rozwoju lokalnego gmin	27
Franciszek Adamczuk: Stymulowanie lokalnej przedsiębiorczości na obszarze pogranicza – aspekty instytucjonalne i organizacyjne	35
Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański: Koncepcja metody oceny założeń lokalnych strategii rozwoju na przykładzie procesu konsultacji społecznych w powiecie wałbrzyskim	46
Małgorzata Rogowska: Uwarunkowania rozwoju lokalnego na przykładzie powiatu kłodzkiego	54
Hanna Adamska: Efekty rozwoju lokalnego gminy Kostomłoty po przystąpieniu do Unii Europejskiej	63
Tomasz Bąk: Wpływ emigrantów na gospodarkę lokalną w powiecie leżajskim	71
Dariusz Głuszczyk: Lokalny rynek pracy – ocena z wykorzystaniem materiałów statystycznych Banku Danych Lokalnych na przykładzie miasta na prawach powiatu Jelenia Góra	82
Andrzej Sobczyk: Ocena potencjału rozwoju lokalnego na przykładzie miasta Szczecina oraz gmin powiatu polickiego.....	94
Stanisław Korenik: Procesy i ograniczenia w rozwoju współczesnych miast ze szczególnym uwzględnieniem metropolii.....	106
Emilia Konopska-Struś: Funkcje rzemiosła w rozwoju miasta na przykładzie Wrocławia	116
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Funkcjonowanie jednostek pomocniczych (osiedli) w Łodzi. Analiza wyników badania pilotażowego	126
Edward Wiśniewski: Zastosowanie metod taksonomicznych oraz gier kooperacyjnych w analizie zróżnicowania poziomu rozwoju gospodarczego podregionów województwa zachodniopomorskiego.....	134
Marek Kunasz: Regionalne rozgłoszenie radiowe na rynku radiowym w Polsce	144
Ryszard Broł: Układ terytorialny powiatów – propozycje zmian	153
Katarzyna Cheba, Maja Kiba-Janiak: Wykorzystanie analizy czynnikowej do wielowymiarowej oceny jakości miejskich systemów transportowych na przykładzie miast średniej wielkości w Polsce.....	163

Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna: Gmina jako kreator i beneficjent wartości nieruchomości	173
Artur Myna: Lokalna infrastruktura techniczna a rozwój budownictwa mieszkaniowego – obszar stykowy miasta i gminy podmiejskiej.....	184
Renata Sosnowska-Noworól: Problemy gospodarki odpadami budowlanymi i rozbiórkowymi na przykładzie Dolnego Śląska.....	194
Grzegorz Maśloch: Wybrane problemy realizacji inwestycji w jednostkach samorządu terytorialnego przy udziale środków pomocowych Unii Europejskiej	202
Urszula Markowska-Przybyła: Kapitał społeczny w rozwoju regionalnym i lokalnym	212
Katarzyna Przybyła, Alina Kulczyk-Dynowska: Transgraniczne parki narodowe a kapitał społeczny – na przykładzie KPN i KRNP	222
Bożena Kuchmacz: Lokalne grupy działania jako przejaw aktywności kapitału społecznego	229
Marian Oliński: Współpraca samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi na przykładzie powiatu lidzbarskiego	238
Zbigniew Przybyła, Marian Kachniarz: Instytucjonalne formy współpracy samorządów terytorialnych na przykładzie jeleniogórskiego zespołu miejskiego.....	249
Jacek Chądzyński: Obszary współpracy gmin z sektorem pozarządowym – prezentacja wybranych wyników badań pilotażowych.....	264
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Wpływ fragmentacji politycznej na współpracę między jednostkami samorządu terytorialnego.....	273
Zbigniew Grzymała: W poszukiwaniu modelu zarządzania jednostką samorządu terytorialnego	282
Jarosław Hermaszewski: Decyzje finansowe i inwestycyjne w zarządzaniu jednostką samorządu terytorialnego na przykładzie gminy Sława – praktyczne aspekty	296
Sławomir Kłosowski: Zmiany systemów zarządzania mieszkaniowym zasobem gmin w Polsce po roku 2000	307
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Wykorzystanie metody Project Cycle Management w administracji samorządowej	315
Józef Łobocki: Możliwości wykorzystania instytucji partnerstwa publiczno-prywatnego w procesie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego.....	323
Magdalena Mischuk: Elementy stymulacyjne w polityce podatkowej wybranych miast.....	333
Paweł Piątkowski: Dług jednostek samorządu terytorialnego w okresie kryzysowym. Kierunki rozwoju	343
Jacek Sierak: Konstrukcja wskaźników zadłużenia a ocena zdolności kredytowej jednostki samorządu terytorialnego	352

Tomasz Uryszek: Struktura dochodów gmin w Polsce a ich samodzielność dochodowa.....	362
Wiesława Cieślewicz: Rozwój specjalnych stref ekonomicznych w Polsce ...	372
Tomasz Kołakowski, Andrzej Raszkowski: Badanie efektywności pomocy publicznej udzielonej przez samorządy inwestorom zagranicznym na przykładzie WSSE „INVEST-PARK”	383
Wioleta Palewska: Funkcjonowanie Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „INVEST-PARK” w otoczeniu lokalnym – aspekt społeczny (oddziaływanie strefy na wałbrzyski rynek pracy)	398
Maciej Popławski: Wpływ Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na rozwój gospodarczy podregionu legnickiego	406
Andrzej Raszkowski: Promotion mix w strategii promocji miasta.....	417
Elżbieta Nawrocka: Działania innowacyjne podmiotów gospodarczych a problem wiedzy niedoskonałej	426
Dariusz Zawada: Walory użytkowe jako czynnik konkurencyjności miasta	439
Natalia Bartkowiak, Walenty Pocza: Przestrzenne zróżnicowanie aktywności władz lokalnych w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na obszarach wiejskich Wielkopolski.....	453
Karol Krajewski: Znaczenie rynków rolnych w rozwoju gospodarki lokalnej i ożywieniu małych miast.....	464
Stefan Zawierucha: Badania ankietowe w procesie identyfikacji struktury funkcjonalnej gminy. Kilka uwag metodologicznych.....	473
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Dynamika rozwoju gmin wiejskich województwa mazowieckiego	484
Jarosław Uglis: Miejsce agroturystyki w dywersyfikacji gospodarki wsi	495
Mirosław Struś, Bogusław Wijatyk: Program Odnowa Wsi jako instrument aktywizacji obszarów wiejskich.....	505
Dagmara Dziewulska, Michał Gawlikowski, Paweł Łazarewicz, Natalia Sochacka: Sondażowa diagnoza jakości administracyjnej obsługi klientów w gminnych strukturach samorządowych na przykładzie Urzędu Miejskiego w Przemkowie	515

Summaries

Andrzej Sztando: Objectives, priorities and tasks in local development strategic planning	26
Anna Beata Kawka: Capital expenditures of communes as an instrument of local development	34
Franciszek Adamczuk: Stimulating of local entrepreneurship on borderland: institutional and organizational aspects	45

Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański: The concept of the assessment method of the assumptions of local strategies development on the example of the process of social consultations in Wałbrzych county	53
Małgorzata Rogowska: Determinants of local development on the example of Kłodzko district.....	62
Hanna Adamska: Effects of local development of Kostomłoty community after joining the European Union.....	70
Tomasz Bąk: The impact of economic emigrants on the local economy in Leżajsk county.....	81
Dariusz Głuszczyk: Local labour market – an assessment using statistical data of the Local Data Bank on the example of the city and district of Jelenia Góra.....	93
Andrzej Sobczyk: Evaluation of the potential of local development on the example of Szczecin and Police district.....	105
Stanisław Korenik: Processes and barriers in the development of contemporary cities with special emphasis on metropolis.....	115
Emilia Konopska-Struś: Functions of craft in the development of the city on the example of Wrocław.....	125
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Activity of auxiliary units in Łódź according to their bodies. Analysis of pilot survey.....	133
Edward Wiśniewski: Application of taxonomic methods and cooperation games in the analysis of employment differentiation of subregions of West Pomerania Voivodeship.....	143
Marek Kunasz: Public regional broadcasting stations on the radio market in Poland.....	152
Ryszard Broł: Network of counties – changes proposal.....	162
Katarzyna Cheba, Maja Kiba-Janiak: Use of factor analysis for multidimensional evaluation of quality of city transport systems on the example of medium-sized cities in Poland.....	172
Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna: Borough as a creator and beneficiary of property value.....	183
Artur Myna: Local technical infrastructure and development of housing construction – the adjoining area of town and rural municipality.....	193
Renata Sosnowska-Noworól: The problem of construction and demolition waste management on the example of Lower Silesia.....	201
Grzegorz Maśloch: Selected problems of the implementation of an investment project in self-government units using the foreign aid budget of the European Union.....	211
Urszula Markowska-Przybyła: Social capital in regional and local development.....	221
Katarzyna Przybyła, Alina Kulczyk-Dynowska: Cross-border national parks and social capital – on the example of KPN and KRNAP.....	228

Bożena Kuchmacz: Local action groups as a manifestation of social capital activity	237
Marian Oliński: Cooperation between local government and non-governmental organizations – Lidzbark county case study	248
Zbigniew Przybyła, Marian Kachniarz: Institutional forms of cooperation of local government on the example of Jelenia Góra urban area.....	263
Jacek Chądzyński: Areas of co-operation between communities and non-governmental sector – presentation of selected results of pilot study.....	272
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Impact of political fragmentation on cooperation among local governments	281
Zbigniew Grzymała: In seeking the model of self-government management	295
Jarosław Hermaszewski: Financial and investment decisions in local government management based on the example of Sława administrative unit – practical aspects	306
Sławomir Kłosowski: Changes of local authorities property management systems after the year 2000	314
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Project cycle management method application in the local government administration	322
Józef Łobocki: The possibilities of the utilization of Public-Private Partnership Tools in the process of managing of local government units	332
Magdalena Miszczuk: Stimulating elements in tax policy of selected cities .	342
Paweł Piątkowski: Public debt of local authorities after crisis. The directions of development.....	351
Jacek Sierak: The construction of indicators of indebtedness and the assessment of the creditworthiness of self-government units	361
Tomasz Uryszek: Revenue structure of communes in Poland and their fiscal autonomy	371
Wiesława Cieślewicz: Special economic zones development in Poland.....	382
Tomasz Kołakowski, Andrzej Raszkowski: Efficiency analysis of state aid granted by local government to foreign investors located in Wałbrzych SEZ “INVEST-PARK”	397
Wioleta Palewska: Functioning of Wałbrzych Special Economic Zone “INVEST-PARK” in local environment social aspect (the effect of the zone on Wałbrzych labour market).....	405
Maciej Popławski: The influence of Legnica Special Economic Zone on the economic development of the Legnica subregion	416
Andrzej Raszkowski: Promotion mix in the strategy of town promotion.....	425
Elżbieta Nawrocka: Innovative activities of economic entities and problems of imperfect knowledge	438
Dariusz Zawada: Usable qualities as a factor of towns’ competitiveness	452
Natalia Bartkowiak, Walenty Poczta: Activity of local authorities from Wielkopolska Voivodeship in the acquisition of UE funds.....	463

Karol Krajewski: The role of agrifood markets in local market development and the revival of small towns.....	472
Stefan Zawierucha: Survey research in the process of identification of functional structure of commune. Some methodological remarks	483
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Development dynamics of rural communes in Masovian Voivodeship.....	494
Jarosław Uglis: Agritourism in rural economy diversification.....	504
Mirosław Struś, Bogusław Wijatyk: The Revival of the Village as the instrument of country areas activation.....	514
Dagmara Dziewulska, Michał Gawlikowski, Paweł Łazarewicz, Natalia Sochacka: A survey diagnosis of administrative quality of customer service in communal authorities on the example of the municipal office in Przemków	524

Katarzyna Przybyła, Alina Kulczyk-Dynowska

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

TRANSGRANICZNE PARKI NARODOWE A KAPITAŁ SPOŁECZNY – NA PRZYKŁADZIE KPN I KRNP

Streszczenie: Artykuł prezentuje charakterystykę kapitału społecznego oraz procesu jego powstawania w specyficznym ujęciu obejmującym cechy wynikłe z transgraniczności obszaru. W opracowaniu dokonano próby identyfikacji wpływu transgranicznych parków narodowych na proces budowy kapitału społecznego.

Słowa kluczowe: region, obszar transgraniczny, kapitał społeczny.

1. Wstęp

Badania przeprowadzone nad regionami dowodzą, że mają one skomplikowaną i niejednorodną strukturę. Literatura przedmiotu wskazuje na wachlarz sposobów delimitacji regionów, możliwość prowadzenia różnorodnej polityki regionalnej czy mnogość czynników stanowiących o konkurencyjności danego obszaru. Nie ma więc ani uniwersalnej definicji regionu, ani uniwersalnego zestawu czynników gwarantujących trwały rozwój regionalny. Regiony będące aktorami życia gospodarczego mają jednak wspólną cechę – istnienie społeczności je zamieszkującej. Ludzie są niezbędnym elementem procesów gospodarczych – od jakości kapitału ludzkiego zależy poziom innowacyjności regionu, jego zdolność do przyciągania i realizacji inwestycji, a w konsekwencji poziom konkurencyjności. Społeczność lokalna może stworzyć charakterystyczny dla regionu kapitał społeczny. „Może” oznacza, że wcale nie musi. Do rozwoju kapitału społecznego niezbędne są określone warunki – impulsy wyzwalamy początek długookresowego procesu budowy jednego z najcenniejszych czynników rozwoju regionalnego.

2. Kapitał społeczny

Rozwój wymaga kapitału. Kapitał to nie tylko środki finansowe – wyodrębnia się m.in.: kapitał ludzki, kapitał intelektualny, kapitał rzeczowy czy kapitał przyrodniczy. R. Broł wskazuje, że „kapitałem jest również trwałość porządku społecznego” [Broł 2008, s. 315]. Dzięki trwałości porządku społecznego możliwe jest redukowa-

nie niepewności, na jaką narażone są organizacje biorące udział w życiu gospodarczym. Wytworzone w ramach określonej społeczności sieci wzajemnych powiązań mogą zmienić warunki funkcjonowania organizacji – kształtować bariery wejścia lub wyjścia, nieformalne kanały komunikacji wpływające na współpracę lub rywalizację, a nawet przepływ innowacji pomiędzy uczestnikami życia gospodarczego.

Istnieje wiele definicji kapitału społecznego. Zwolennicy podejścia funkcjonalnego podkreślają funkcje kapitału społecznego, jego wpływ na strukturę społeczną, inni skłaniają się ku paradygmatowi działania zbiorowego, jeszcze inni reprezentują podejście strukturalne akcentujące powiązania ze strukturą społeczną [Bartkowski 2007, s. 69–72]. Najważniejsze jest jednak to, że idea kapitału społecznego zmusza do współpracy – „podmiotami odpowiedzialnymi za jego tworzenie są wszyscy aktorzy sceny lokalnej i regionalnej, zarówno politycy, jak i lokalni liderzy, społeczność regionu, członkowie organizacji formalnych i nieformalnych, multimedia itd. Proces ten jest rozciągnięty w czasie, wymaga wytrwałości i konsekwencji, dotyczy bowiem zmian w obszarze stosunków międzyludzkich, mentalności ludzi i stosunku do otoczenia” [Przygodzki 2007, s. 128]. Przy tworzeniu się kapitału społecznego ujednocila się część zachowań społeczności lokalnej. Warto zauważyć, że mechanizm konformizacji wywołany może być za pomocą:

- 1) przymusu, tj. wymuszania określonego zachowania pod groźbą zastosowania (w razie niesubordynacji członka grupy) wcześniej określonych sankcji formalnych lub nieformalnych,
- 2) identyfikacji – polegającej na naśladowaniu wyróżniających się członków grupy,
- 3) internalizacji – polegającej na utożsamianiu się z określonymi przez grupę wartościami [Hryniewicz 2007, s. 19].

Biorąc powyższe pod uwagę przy tworzeniu kapitału społecznego zasadne wydaje się zapoznanie ze wskazaniem socjotechniki oraz zasadami budowy społeczeństwa obywatelskiego. Warto również zauważyć, że aktywność społeczności lokalnej przejawia się partycypacją w życiu gospodarczym, społecznym, kulturalnym itd. dwóch grup:

- „Mieszkańców oraz ich organizacji – obejmuje więc zarówno partycypację pojedynczych obywateli, jak i obecność w polityce lokalnej organizacji społeczeństwa obywatelskiego;
- Udział wpływowych aktorów życia społecznego, takich jak przedsiębiorcy i ich organizacje” [Swianiewicz, Klimska, Mielczarek 2004, s. 35].

Jeśli więc dąży się do zainicjowania lub wzmocnienia zasobu kapitału społecznego, należy aktywizować równoległe obie wymienione grupy.

Kapitał społeczny jest dla obszaru tym, czym kultura organizacyjna dla przedsiębiorstwa. W obu przypadkach niemożliwa jest wycena, transakcja kupna-sprzedaży czy odgórny nakaz stosowania się do przyjętych norm mających zapewnić wykształcenie się czy to kapitału społecznego, czy kultury organizacyjnej. W obu przypadkach – przy prawidłowo wykształconym kapitale społecznym lub kulturze

organizacyjnej – zagwarantowana jest niepowtarzalność stanowiąca wyróżnik podmiotu lub obszaru.

Niestety nie wszystkie relacje, w jakie uwikłana jest społeczność lokalna, są pozytywne, tj. nie wszystkie przyczyniają się do budowy przewagi konkurencyjnej regionu. Wystarczy przywołać przykład sycylijskiej mafii – bezdyskusyjnie stanowi ona znany na całym świecie wyróżnik regionu, jest oparta na silnych wzajemnych związkach, poczuciu lojalności wobec członków czy wzajemnej pomocy – mimo to trudno uznać ją za czynnik rozwoju Sycylii. Na różnorodność powiązań wewnątrz społeczności lokalnej zwraca uwagę m.in. T. Markowski, twierdząc, że „Kapitał społeczny jest swoistym dobrem publicznym o charakterze klubowym, tj. dostępnym dla danej grupy, w której działa zasada zaufania. W ramach dostępnego zasobu kapitału społecznego mogą powstawać różnego typu niepożądane interakcje tworzące negatywne efekty zewnętrzne neutralizujące część kapitału społecznego” [Markowski 2004, s. 206]. Zbyt ściśle powiązania wewnątrz danego obszaru czy zespołu podmiotów mogą nie tylko prowadzić do wytworzenia się szarej strefy gospodarowania, ale i zbliżyć do zgubnej w dłuższej perspektywie czasowej gospodarki autarkicznej. Brak konkurencji i całkowita rezygnacja ze współpracy z podmiotami spoza sieci skłania do kreowania własnej rzeczywistości – nie jest to droga do sukcesu w życiu gospodarczym.

Niebezpieczeństwa, jakie wiążą się z wadliwie skonstruowanym kapitałem społecznym, wskazują na konieczność monitorowania procesu jego wytwarzania. Stąd tak ważna jest rola samorządu lokalnego – podmiotu, który angażując się w tworzenie omawianego rodzaju kapitału, może niejako śledzić oraz na bieżąco modyfikować charakter i tempo rozwoju powiązań pomiędzy jednostkami. Aby jednak samorząd mógł pełnić rolę moderatora, musi być czynnym uczestnikiem życia gospodarczego regionu – tylko wówczas będzie znał realia i tylko wówczas uzyska szansę na zaufanie pozostałych podmiotów.

Uczestnictwo samorządu w życiu gospodarczym wiąże się z tzw. przedsiębiorczością publiczną. Przedsiębiorczość publiczna oznacza zarządzanie dobrami publicznymi w taki sposób, aby wykorzystywać nowe źródła dochodu, nowe możliwości rozwoju, a w konsekwencji świadczyć na rzecz obywateli coraz lepsze usługi. Przedsiębiorczość publiczna zakłada również dążenie do stałego wzrostu efektywności ekonomicznej funkcjonowania sektora publicznego oraz poszukiwanie innowacji [Kraśnicka 2009, s. 58–60]. Samorząd realizujący ideę przedsiębiorczości publicznej ma niejako analogiczne cele do przedsiębiorstwa. W naturalny sposób zbliża to samorząd do podmiotów gospodarujących.

Kapitał społeczny jest niepoliczalny – nie da się określić wartości relacji i układów. Brak możliwości kwantyfikacji nie stanowi upoważnienia do bagatelizowania roli omawianego rodzaju kapitału. „Praktyka życia gospodarczego wskazuje, iż często źródeł kłopotów finansowych przedsiębiorstw, państw należy doszukiwać się w przyczynach pozafinansowych – natury społecznej, etycznej. Okazuje się, że źródła pozafinansowe – instytucje społeczne stanowią istotny rodzaj kapitału tworzą-

cego wartość” [Przygodzki 2007, s. 119]. Wspomniana niepoliczalność kapitału społecznego wiąże się z jego jakościowym charakterem i wskazuje dodatkowo na trudności w jego identyfikacji.

3. Transgraniczne parki narodowe KPN i KRNAP

Położony na terenie sześciu gmin – Szklarska Poręba, Piechowice, Jelenia Góra, Podgórzyn, Karpacz i Kowary – Karkonoski Park Narodowy (KPN) powstał w 1959 roku. Po upływie czterech lat – w 1963 – utworzono na terenie trzech okresów: okres Trutnov, okres Semily oraz okres Jablonec nad Nysą Krkonošský národní park (KRNAP). KRNAP znacznie przewyższa KPN pod względem wielkości terytorialnej – obecna powierzchnia KPN wynosi 5580 ha, a powierzchnia KRNAP obejmuje 36 327 ha. Ochrona przyrody w Karkonoszach rozpoczęła się znacznie wcześniej, niż wskazują na to daty utworzenia wspomnianych parków narodowych. Już w 1910 r. utworzono dla Karkonoszy stanowisko komisarza ochrony przyrody, w 1922 r. powstał pierwszy rezerwat w Małym Śnieżnym Kotle, w 1933 r. kolejne trzy rezerваты obejmujące Śnieżny Kocioł, Czarny Kocioł Jagniątkowski, Kotły Wielkiego Stawu i Małego Stawu oraz Kocioł Łomniczki. Również po czeskiej stronie podejmowano działania ochronne znacznie wyprzedzające powołanie KRNAP – już w 1931 r. założono rezerwat Kotelske rokle [Wieniawska 2004, s. 33]. Trudno jednak mówić o ciągłości wpływu działań związanych z ochroną przyrody (i ewentualnym dziedziczeniu ich skutków przez oba parki) na lokalne społeczności – w związku z II wojną światową oraz powojennymi zmianami granic państwowych nastąpiła znaczna modyfikacja ludności zamieszkującej w gminach karkonoskich.

4. KPN i KRNAP a kapitał społeczny

Karkonoskie Parki Narodowe – KPN oraz KRNAP – łączą w jeden organizm terytoria należące do dwóch krajów. Obecnie wydawać by się mogło, że fakt ten nie ma większego znaczenia – granice państwowe na terenie Unii Europejskiej są w zasadzie niezauważalne, a kraje wchodzące w jej skład zobowiązały się do realizacji wspólnej koncepcji ochrony środowiska i ochrony przyrody. Wytworzenie kapitału społecznego wymaga czasu, stąd mimo wszystko doświadczenia pracowników parków z okresu przedakcesyjnego oraz wypracowane wówczas nieformalne zasady współdziałania są nie do przecenienia. „Wysokim poziomem kapitału społecznego charakteryzuje się społeczeństwo demokratyczno-obywatelskie, a niskim społeczeństwa rządzone przez reżimy totalitarne. Polska odbudowując system demokratyczny ma z pewnością niższy poziom rozwoju kapitału społecznego niż kraje UE” [Markowski 2004, s. 206]. Biorąc powyższe pod uwagę cenić należy każdą inicjatywę budującą kapitał społeczny. Oba parki realizują wiele zadań wiążących się z budową kapitału społecznego regionu, które można podzielić na trzy grupy:

1. Zadania z zakresu edukacji ekologicznej – symptomatyczne jest to, że przy konstruowaniu programów edukacyjnych parki dzielą adresatów na grupy, co dowodzi, że nie postrzegają one społeczeństwa jako monolitu. Inna oferta skierowana jest do przewodników turystycznych, inna do nauczycieli, inna do podmiotów powiązanych gospodarczo z parkiem, a jeszcze inna do społeczności lokalnej i turystów. Cel zawsze pozostaje taki sam – podniesienie świadomości ekologicznej oraz przekazywanie informacji na temat przyrody parków. Dla kapitału społecznego regionu najważniejsza jest stała współpraca pracowników parków z lokalnymi szkołami, organizowanie kół miłośników przyrody, cyklicznych konkursów itp. Działanie to pozwala nie tylko na permanentne podnoszenie wiedzy ekologicznej lokalnej społeczności, ale i rodzi silne więzi pomiędzy osobami w nie zaangażowanymi. W ten sposób parki doprowadzają do wykształcenia się wspólnot łączących ludzi powiązanych zawodowo i prywatnie nie tylko ze szkołami, czy stowarzyszeniami typu Liga Ochrony Przyrody, ale i różnorodnymi podmiotami gospodarującymi za sprawą miejsc pracy rodziców dzieci biorących udział w programach edukacyjnych.

2. Zadania związane z realizacją polsko-czeskich konferencji naukowych – wśród konferencji wyróżnić należy organizowaną od 1991 r. konferencję „Geoekologiczne Problemy Karkonoszy” oraz organizowaną od 2006 r. „Konferencję Studencką Moroszki (Cloudberry Conference)”. Obie konferencje mają charakter cykliczny, a wśród uczestników zawsze są pracownicy obu parków narodowych oraz polscy i czescy naukowcy. Podkreślenia wymaga, że na konferencję „Geoekologiczne Problemy Karkonoszy” zapraszani są również przedstawiciele lokalnych samorządów. Konferencje te prowadzą nie tylko do wzmacniania więzi pomiędzy pracownikami parków oraz środowiskiem naukowym, ale i są elementem budowy lokalnego lobby na rzecz ochrony i promowania przyrody regionu.

3. Zadania związane z realizacją spotkań i wymiany pracowników KPN i KRNAP – realizacja tej grupy zadań doprowadza do wykształcenia się więzi formalnych i nieformalnych. Więzi formalne powstają m.in. w efekcie współpracy nad polsko-czeskimi projektami realizowanymi w ramach Programu Operacyjnego Europejskiej Współpracy Transgranicznej (PO EWT) Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007–2013, a także przy opracowywaniu planów z zakresu zadań ochronnych realizowanych na terenie obu parków. Istotne jest, że realizacja wspomnianych zadań powoduje długookresową współpracę między określonymi zespołami. Oznacza to, że więzi formalne nie są ograniczone personalnie do konkretnych osób – rozciągają się na działy (zespoły) realizujące dane zadania. Eliminowane jest tym samym zagrożenie dla trwałości tych więzi wynikające z fluktuacji personelu. Odmiennymi cechami charakteryzują się, budowane są w oparciu o wspólne spotkania towarzyskie finansowane z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych obu parków, więzi nieformalne. Praktyka pokazuje, że w spotkaniach tych biorą udział nie tylko pracownicy parków, ale i ich rodziny. Oznacza to, że ograniczony charakter tych więzi do konkretnych osób jest łagodzony przez zwiększenie liczebności grupy, na którą więzi te mają wpływ.

Parki narodowe mają rzadką w gospodarce rynkowej cechę niezmienności istnienia – są nie tylko gwarantującym bezpieczeństwo zatrudniania miejscem pracy, ale i obiektem mającym stały wpływ na lokalne życie gospodarcze. Niełatwo wskazać przedsiębiorstwo czy organizację funkcjonujące na terenie polskich gmin karkonoskich lub czeskich okresów karkonoskich o dłuższym niż parki stażu nieprzerwanego działania. Stałość istnienia oraz stałość zasad działania parków doprowadziły do klarownego podziału lokalnych społeczności na przeciwników i zwolenników omawianej formy ochrony przyrody. Niezależnie od motywu, jaki skłania lokalną społeczność do tworzenia grup, proces ten jest bardzo cenny dla rozwoju integrujących ją powiązań.

Warto podkreślić, że oba parki narodowe nie są podmiotami zatrudniającymi znaczącą liczbę personelu – aktualnie w KPN zatrudnionych jest 69 osób natomiast w KRNAP 264. Wpływ parków na kapitał społeczny opiera się nie tyle na samej wielkości grupy osób zatrudnionych w parkach i ich oddziaływaniu na pozostałych członków społeczności lokalnych, ile na efektach realizowanych przez parki zadań.

5. Zakończenie

Społeczność, która generuje kapitał społeczny, ma świadomość swojej wartości, świadomość praw kreowania obowiązujących stosunków formalnych i nieformalnych, a także świadomość odrębności. Budowa kapitału społecznego jest długookresowym procesem powiązany z aktywnością gospodarczą regionu. Karkonosze już w XX wieku miały opinię kolebki rozwoju turystyki. Wciąż po obu stronach granicy turystyka stanowi ważny aspekt życia gospodarczego. Istnienie parków narodowych wymusza, a tym samym przyspiesza wdrażanie aktualnie obowiązującej koncepcji zrównoważonej turystyki. Jeśli uświadomimy sobie, że implementacja koncepcji zrównoważonej turystyki wymaga:

- „optymalnego wykorzystania zasobów naturalnych, które są kluczowym elementem rozwoju turystyki,
- poszanowania kultury społeczności lokalnych oraz wspierania tolerancji i zrozumienia pomiędzy kulturami,
- zapewnienia, aby działalność gospodarcza dostarczała korzyści wszystkim grupom społeczności lokalnej, a w szczególności stwarzała możliwości stabilnego zatrudniania i przyczyniała się do redukcji ubóstwa” [Pawlicz 2009, s. 85],

związki pomiędzy życiem gospodarczym w regionie, budową kapitału społecznego i funkcjonowaniem parków narodowych będą czymś oczywistym.

Literatura

- Bartkowski J. [2007], *Kapitał społeczny i jego oddziaływanie na rozwój w ujęciu socjologicznym*, [w:] *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, red. M. Herbst, Scholar, Warszawa.
- Brol R. [2008], *Kapitał społeczny w gospodarce lokalnej*, [w:] *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. R. Brol, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Hryniewicz J. [2007], *Stosunki pracy w polskich organizacjach*, Scholar, Warszawa.
- Kraśnicka T. [2009], *Przedsiębiorczość sektora publicznego i jej uwarunkowania*, [w:] *Zarządzanie publiczne-elementy teorii i praktyki*, red. A. Frąckiewicz-Wronka, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Markowski T. [2004], *Konkurencyjność i innowacyjność polskich regionów wobec akcesji do UE*, [w:] *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania rozwoju regionu – teoria i praktyka*, red. D. Stawasz, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Pawlicz A. [2009], *Zrównoważony rozwój jako podstawa rozwoju turystyki w regionie*, [w:] *Strategie rozwoju turystyki w regionie*, red. B. Meyer, D. Milewski, PWN, Warszawa.
- Przygodzki Z. [2007], *Kapitał społeczny*, [w:] *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, red. J. Chądzyński, A. Nowakowska, Z. Przygodzki, CeDeWu, Warszawa.
- Swianiewicz P., Klimska U., Mielczarek A. [2004], *Nierówne koalicje – liderzy miejscy w poszukiwaniu nowego modelu zarządzania rozwojem*, Scholar, Warszawa.
- Wieniawska B. [2004] *45 lat KPN*, „Sudety”, nr 2, s. 33.

Strony internetowe

<http://www.krnap.cz/zakladni-fakta-o-krnap/>[8.08.2011].

<http://www.kpnmb.pl/pl/kpn>, 82 [8.08.2011].

CROSS-BORDER NATIONAL PARKS AND SOCIAL CAPITAL – ON THE EXAMPLE OF KPN AND KRNP

Summary: The article presents the characteristic of social capital and the process of its formation in specific terms, including the characteristics resulting from cross-border area. The article attempts to identify the impact of cross-border national parks on the process of building of social capital.

Keywords: region, cross-border area, social capital.